MAKTABGACHA TA’LIM TIZIMI PEDAGOG XODIMLARI SALOHIYATINI YUKSALTIRISHDA HAMKORLIK MEXANIZMLARI

Urinova Dilbar Abdusamat qizi
MTTDMQTMOI tayanch doktoranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada maktabgacha ta’lim tizimi pedagog xodimlari salohiyatini yuksaltirishda hamkorlikning nazariy-metodologik asoslari, shakl va mexanizmlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda pedagog, ota-ona, ta’lim tashkiloti va jamiyat o‘rtasidagi ko‘p subyektli hamkorlikning pedagog kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o‘rni asoslab berilgan. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va axborot-kommunikatsiya vositalari asosida samarali hamkorlikni tashkil etish yo‘llari ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: Maktabgacha ta’lim, ota-ona, oila, zamonaviy texnologiya, oila klubi, ishonch pochtasi, maktabgacha ta’lim tashkiloti, ochiq mashg‘ulot.

Kirish. “Maktabgacha ta’lim” milliy loyihasi doirasida ta’lim sifati va qulayligini oshirish birinchi o‘ringa qo‘yilmoqda – bu modernizatsiyaning eng muhim vazifalaridan biridir. Hozirgi vaqtda maktabgacha ta’lim jarayonining sifati o‘zgarib, zamonaviy dunyo talablari va xorijiy davlatlar tajribasidan kelib chiqadigan yangi shakl va mazmunga ega bo‘lmoqda. Ushbu maqsadga erishish uchun maktabgacha ta’lim tashkilotlarida o‘quv mazmuni va o‘quv dasturlarini o‘zgartirish, bu o‘zgarishlar orqali natijalari va shartlarini tushunish ustida ishlamoqda. Mashg‘ulot mavzulari bo‘yicha biz nafaqat maktabgacha yoshdagi bolalar va tarbiyachilarni, balki tarbiyalanuvchilarning oilalarini ham hisobga olamiz.

Oila va bolalar bog‘chasining o‘zaro hamkorligi ta’limni modernizatsiya qilish jarayonining eng muhim tarkibiy qismidir. Bola rivojlanishining muvaffaqiyati bevosita tarbiyachilarning tarbiyalanuvchilarning oilalari bilan hamkorlik qilish darajasiga bog‘liq. Bizning kelajagimiz - bu bolalar, bog‘cha va oila bolalarni ijtimoiylashtirishning ikkita muhim vositasidir. Musiqa uchta ustun (qo‘shiq, raqs, marsh)ga tayangandek, maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalash va o‘qitish bo‘yicha ishlar ham uchta asosiy tarkibiy qismga - tarbiyachi + ota-ona + bolaga tayanadi. Ota-onalar va tarbiyachilarning o‘zaro hamkorligi maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishi uchun zarur shartdir, chunki tarbiyachilar va ota-onalar birgalikda harakat qilganda eng yaxshi natijalarga erishiladi. Ko‘pgina zamonaviy oilalarning muammosi - ularning maktabgacha ta’lim tashkilotining ta’lim jarayonidan ajralishi, buning sababi, birinchi navbatda, ularning bandligi; va yetarli vaqt bo‘lmaganligi sababli, ular bolaning rivojlanishi uchun bolalar bog‘chasi bilan muloqot qilish imkoniyatiga ega emaslar. Ushbu muammoni tarbiyachilar va ota-onalar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarning yangi zamonaviy turi - ta’lim faoliyatini modernizatsiya qilish orqali axborot-kommunikatsiya makonidan foydalanish yordamida hal qilish mumkin va kerak [***1-№ 5.***].

Muhokama, natija va metodologik tahlil. Global taraqqiyot va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi tarbiyalanuvchilarning oilalari bilan ishlash shakllarini takomillashtirish zarurligini ko‘rsatmoqda. Ota-onalar bilan ishlashni takomillashtirish maktabgacha ta’lim tashkiloti faoliyatining yetakchi yo‘nalishlaridan biridir. Zamonaviy innovatsion texnologiyalarni tarbiyalanuvchilarning oilalari bilan ishlashning an’anaviy shakllari bilan uyg‘unlashtirgan holda, biz ota-onalarni o‘quv jarayoniga jalb etib, ularni tadbirlar, natijalar va o‘zaro hamkorlikning keyingi rejalari haqida xabardor qilish ustida ishlaymiz.

Ushbu yo‘nalishda biz an’anaviy shakllardan foydalanamiz, masalan: suhbatlar, maslahatlar, so‘rovlar, ota-onalar yig‘ilishlarini o‘tkazish, birgalikda dam olishni tashkil etish. An’anaviy shakllar bilan bir qatorda biz ta’lim jarayoniga yangi zamonaviy texnologiyalarni joriy qilmoqdamiz: ijtimoiy tarmoqlar va messenjerlar orqali masofaviy o‘zaro ta’sir, ota-onalarni ijtimoiy tadbirlarga jalb qilish, ko‘ngillilar harakati, muammoli vaziyatlarni yaratish va ularni konstruktiv hal qilish variantlarini izlash, birgalikda ijtimoiy videofilmlar yaratish, maktabgacha yoshdagi bolalarni o‘qitishda qo‘llaniladigan interaktiv ekskursiyalar shular jumlasidandir.

An’anaviy ish shakllarini innovatsion texnologiyalar bilan integratsiyalashuvi maktabgacha ta’lim tashkilotida amalga oshirilayotgan ota-onalar bilan ishlashni takomillashtirish tamoyillaridan biridir.

Tarbiyalanuvchilarning oilalari bilan ishlashda biz turli xil qiyinchiliklar va muammolarga duch kelamiz, ularni hal qilish keyingi birgalikdagi faoliyatning muvaffaqiyati va natijalariga bevosita ta’sir qiladi. Tarbiyachilar oldida turgan muammolardan biri ota-onalarni bolalarining maktabgacha ta’lim tashkilotida bo‘lish shartlari bilan tanishtirishdir. Samarali hamkorlik uchun birinchi taassurot juda muhim. Ota-onalar farzandining keyingi rivojlanishi va o‘sishi uchun bolalar bog‘chasiga borishi zarurligi va jiddiyligini bilishlari kerak. Tarbiyalanuvchilarning oilalari bilan birgalikda biz bolaning qiziqishlari va imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda hamkorlik tizimini, maqsad va vazifalarning birligini va ularni hal qilish usullarini ishlab chiqamiz. Biz faol individual ishlarni olib boramiz, bu oiladagi tarbiya sharoitlarini, oilaviy an’analarni, har bir oila a’zosining xarakterini o‘rganishni o‘z ichiga oladi. Ota-onalar va bolalarning individual ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda, biz kelgusida hamkorlik qilish uchun zarur va samarali hamkorlik shaklini tanlaymiz.

Bolaning bolalar bog‘chasida bo‘lish shartlari bilan tanishganda, ota-onalar xuddi farzandlari kabi o‘ziga xos moslashish davrini boshdan kechiradilar. Shu munosabat bilan ular ma’lum qo‘rquv, ishonchsizlik va noaniqlikni boshdan kechirishlari mumkin. Ushbu muammoni bartaraf etish uchun biz ota-onalarni ta’lim jarayoniga jalb qilamiz va bu yerda biz nafaqat “mijoz” va “ijrochi” sifatida harakat qilamiz, balki teng huquqli sherik bo‘lamiz. Bog‘cha eshiklari nafaqat bolalar, balki ularning ota-onalari uchun ham doim ochiq. Maktabgacha ta’lim tashkilotida “oila klubi” mavjud bo‘lib, uning asosiy maqsadi ota-onalarning bolalar bog‘chasiga borishining o‘ziga xos xususiyatlari to‘g‘risida g‘oyalarni shakllantirish va ularning moslashish davrida birga bo‘lishlari uchun imkoniyat yaratishdir. Bu borada “Ishonch pochtasi” ni yaratilishi - ota-onalar bolalar bog‘chasiga tashrif buyurishda duch kelgan muammolari, ularga nima yoqdi va nima yoqmadi, ushbu muammolarning qanday yechimlarini ko‘rishlari, o‘z xohish-istaklari va maktabgacha ta’lim tashkiloti ishi bo‘yicha fikr-mulohazalarini aytib berishlari mumkin bo‘lgan xat qoldirishlari mumkin. Barcha xatlar ko‘rib chiqiladi va yuzaga keladigan kelishmovchilik va qiyinchiliklarni bartaraf etish uchun mumkin bo‘lgan yechimlar qabul qilinadi. Ota-onalar yanada ochiq bo‘ladilar va shu bilan ta’lim tashkiloti tarbiyachilari bilan ishonchli munosabatlar shakllanadi.

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki o‘tgan o‘quv yilida jahon banki bilan hamkorlikda tashkil etilgan loyiha davomida bir qator muammolarga ham duch kelindi. Xususan, bir qator pedagoglar hamon eskicha uslubdan voz kecha olmayapti. Bog‘chalarda ta’lim sifati va pedagoglar salohiyati o‘rganilish asnosida tarbiyachilar o‘yin mashg‘ulotlaridan kam foydalanishi aniqlandi. Yangicha usuldagi o‘yin markazlari kerakli darajada qo‘llanilmagan, tarqatma materiallar va o‘yinchoqlardan foydalanishda esa absurd darajada loqaydlikka yo‘l qo‘yilgan [2]. Masalan, ba’zi bog‘chalarga berilgan o‘quv-didaktik materiallar va o‘yinchoqlar hamon yangi holatda turgani aniqlandi. Tarbiyachilar uni ishlatmasdan, shunchaki tekshiruvchilarga ko‘rsatish uchun saqlab qo‘ygan. Aslida bu materiallar va o‘yinchoqlar bolalar ta’limi va tarbiyasi uchun foydalanish asnosida buzilib, yo‘q bo‘lib ketishi kerak edi, ammo bir qator MTTlarda ushbu jihozlar yangi holatda shkaflarda saqlanayotgani aniqlandi.

Tarbiyalanuvchilarning oilalari bilan ishlashda biz ularning farqlariga duch kelamiz - har birining o‘ziga xos qiyinchiliklari va muammolari bor. Bizning oldimizda keyingi qo‘shma ishimizga ta’sir ko‘rsatadigan muhim vazifa - hissiy aloqa o‘rnatish va “sheriklik munosabatlari” istagi bor. Buning uchun biz har bir oila hayotining turli holatlarini tahlil qilamiz va muayyan vaziyatda o‘zaro ta’sir qilish usullari va vositalarini tanlashda to‘g‘ri yechimni tanlaymiz. Biz bolaning oilasining xususiyatlarini aniqlash uchun so‘rovlar, testlar va turli xil psixologik va pedagogik treninglar o‘tkazamiz. Tajriba shuni ko‘rsatadiki, ko‘pgina ota-onalar ta’lim va ijtimoiy-madaniy ko‘nikmalarni singdirish sohasida maxsus bilimga ega emaslar va bolalar bilan aloqa o‘rnatishda muayyan qiyinchiliklarga duch kelishadi. Ota-onalarga yordam berish uchun maktabgacha ta’lim tashkilotida maslahat markazi mavjud bo‘lib, u yerda tarbiyachilar ota-

onalarning psixologik-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirish va yaxshilash, bolalarni tarbiyalashda maslahat va uslubiy yordam ko‘rsatadilar. Masofaviy maslahatlardan foydalanish amaliyoti ota-onalardan yordam so‘rab murojaatlar sonini ko‘paytirdi. Bu to‘g‘ridan-to‘g‘ri, ularning bandligi tufayli barcha ota-onalar bizning tashkilotimizga tashrif buyurishi mumkin emasligi va masofadan turib ishlagan holda, ota-onalar uchun ham, maslahatchining maslahat uchun eng qulay vaqtni tanlashingiz mumkin.

Bolalar bog‘chasida qo‘shma tadbirlarni o‘tkazish an’anaga aylangan: bayramlar, ko‘ngilochar tadbirlar, fotoko‘rgazmalar dizayni va mahorat darslari. Ota-onalar ta’lim tashkiloti faoliyatida faol ishtirok etib, nafaqat bolalar bog‘chasi xodimlari, balki bir-birlari bilan ham tanishadilar, bu tarbiyachiga ota-onalarning umumiy manfaatlarini aniqlashga va kelgusida jamoaviy faoliyat rejasini ishlab chiqishga yordam beradi.

Ota-onalar va tarbiyachilar yig‘ilishlari maktabgacha ta’lim tashkiloti va oila o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarning an’anaviy shakllaridan biridir. Oldin ham, hozir ham ota-onalarning yig‘ilishlarga ommaviy qatnashishi bilan bog‘liq muammo bor edi. Ammo zamonaviy texnologiyalar bizga bu muammoning samarali yechimini topishga yordam berdi. Tarbiyalanuvchilarning ota-oanlari bilan ijtimoiy tarmoqlar va messenjerlar orqali faol ishlaymiz. Ota-onalarning roziligi bilan biz guruh suhbatlarini yaratdik, unda bolalarning bog‘chadagi mashg‘ulotlari va mashg‘ulotlari haqidagi ma’lumotlarni ota-oanlar suhbatlar davomida muhokama qilamiz. Ota-onalarga video va fotosuratlar yuboramiz, o‘tkazilgan tadbirlarning maqsad va vazifalari va erishilgan natijalar bilan tanishtiramiz. Faol ma’lumot almashinuvi natijasida ota-onalar o‘zlarini qiziqtirgan savollarni berishlari va yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan muammolarni belgilashlari mumkin.

Ota-onalar manfaati – iqtisodiy barqarorlik, bandlik, turli xil oqimlarga kirib ketishning oldi olinadi, qadriyatlar tiklanadi, ota-onani hurmat qilish, ularni qadriga yetish, mehr-oqibat, mehnatsevarlik, vatanparvarlik kabi xususiyatlar rivojlanadi [3-№4].

Ota-onalar ishtirokidagi ochiq mashg‘ulotlar maktabgacha ta’lim tashkilotida ota-onalarning tarbiyalashdagi pedagogik mahoratini shakllantirish va turli pedagogik vaziyatlarni amaliyotda hal etish bo‘yicha amalga oshirilayotgan samarali yo‘nalishlardan biridir. Birgalikdagi faoliyat jarayonida tarbiyachi va ota-onalar belgilangan vazifalarni hal qilish yo‘llarini izlaydilar. Ushbu ish shakli ota-onaga ta’lim faoliyatining murakkabligi va o‘ziga xosligini tushunishga yordam beradi.

Maktabgacha ta’lim tashkilotidagi tarbiyalanuvchilarning oilalari nafaqat psixologik va pedagogik yordam oladi, balki turli ijtimoiy tadbirlarda faol ishtirok etadilar va shu orqali maktabgacha ta’lim tashkilotiga, balki butun jamiyatga “zarurligini” tushunadilar. Ijtimoiy faoliyat zamonaviy dunyo uchun juda muhim va ahamiyatli bo‘lib, erta yoshdan boshlab atrofimizdagi dunyoga qanday yordam berish mumkinligini shaxsiy misol orqali ko‘rsatish kerak. Ijtimoiy kampaniyalarimizdan asosiy maqsad bolalarning jamiyat hayotiga munosabatini rivojlantirish va ularning ota-onalarida fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishdan iborat. Biz ekologik musobaqalarni o‘tkazamiz: chiqindi qog‘oz, ishlatilgan batareyalar va quvvat elementlarini yig‘ish. Har qanday tanlov yakunida biz natijalarni sarhisob qilamiz va aksiyalarning eng faol ishtirokchilari farzandlarimiz va ularning ota-onalari qo‘lidan tayyorlangan tashakkurnoma va esdalik sovg‘alari bilan taqdirlanadi. Bog‘cha bog‘ida butunjahon daraxt ekish kuniga bag‘ishlangan “Yashil maydon” aksiyasi an’anaga aylangan bo‘lib, bog‘cha hududini ko‘kalamzorlashtirishda ota-onalar va bolalar ishtirok etmoqda. “Keraksiz narsalar uchun ikkinchi hayot” aksiyasi ota-onalar va bolalarni eski narsalardan foydali hunarmandchilik qilish variantlari va ulardan keyin foydalanish usullari bilan tanishtiradi. Kattaroq maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ko‘ngillilar ota-onalari bilan birgalikda amalga oshiriladi. Bolalar bog‘chasidagi ko‘ngillilar harakati yaqin atrof-muhitga yordam va yordam ko‘rsatishni o‘z ichiga oladi. Ko‘ngillilar harakati natijalariga ko‘ra, ota-onalar bilan birgalikda amalga oshirilgan ishlar natijalarini aks ettiruvchi ijtimoiy yo‘naltirilgan videoroliklar yaratamiz. “Do‘st uchun o‘yinchoqlar” aksiyasi barcha ishtirokchilarga juda ko‘p ijobiy his-tuyg‘ularni olib keladi - biz ota-onalar bilan birgalikda qiyin hayotiy vaziyatga tushib qolgan bolalarga o‘yinchoqlar beramiz. Tayyorgarlik guruhidagi bolalar bilan biz kichkintoylar

uchun tarbiyalanuvchilarning keyingi ijtimoiylashuviga hissa qo‘shadigan teatrlashtirilgan tomoshalar tashkil qilish maqsadga muvofiq.

Xulosa. Zamonaviy bolalar mutlaqo yangi ijtimoiy-madaniy sharoitlarda yashaydi va rivojlanadi, shuning uchun tarbiyachilar va ota-onalar oilaviy an’analar va ma’naviy-axloqiy tarbiya qadriyatlarini saqlash zarurati bilan duch kelishadi. Maktabgacha ta’lim tashkilotida oilaviy an’analar, ajdodlarimiz mehnatlari xotirasini tiklash borasida izchil ishlar olib borilmoqda. Bu borada quyidagi aksiyalarni o‘tkazish maqsadga muvofiq: “Qariyalarni-qadrlash”, “Faxriyga sovg‘a”, “Mehmon-aziz”, “Ulug‘ ajdodlar-tariximiz darg‘alari” v.h. Biz bu harakatlarimiz bilan davlatimiz tarixiga bo‘lgan munosabatimizni ko‘rsatib, yosh avlodni Vatanimiz tarixiga hurmatli munosabatda bo‘lishni tarbiyalashni maqsad qilganmiz. Bu boradagi ishlarimizni ijtimoiy tarmoqlar va veb-saytimizda faol yoritib boramiz.

Biz ta’lim jarayonida ishtirok etayotgan barcha oilalarni rag‘batlantirish orqali guruh darajasida eng faol ishtirok etgan oilalarga minnatdorchilik va diplomlar bilan taqdirlaymiz. Bu borada nafaqat bolalar bog‘chasi darajasida, balki shahar darajasida ham - ularga sertifikatlar va sovg‘alar berilsa maqsadga muvofiq bo‘ladi [4].

Bolalar bog‘chasi va ota-onalar o‘rtasidagi hamkorlik darhol yuzaga kelmaydi - bu doimiy tuzatishlarni, uzoq va mashaqqatli mehnatni talab qiladigan uzoq jarayon. Maktabgacha ta’lim tashkilotida ota-onalar bilan ishlashni takomillashtirish bo‘yicha amaliy amaliyotni tahlil qilsak, shuni aytishimiz mumkinki, ota-onalarning pozitsiyasi yanada moslashuvchan bo‘ldi, ular bolalarni tarbiyalashda o‘zlarini yanada malakali his qila boshladilar, bolalar bog‘chasi hayotiga faol qiziqish va ishtirok etishni boshladilar, shuningdek, o‘z farzandlariga hissiy yordam ko‘rsatishni o‘rgandilar. Ota-onalarning psixologik-pedagogik malakasi darajasi oshdi, bu esa ularning ijodiy tashabbusini rivojlantirishga va MTT xodimlari bilan hamkorlik aloqalarini yanada rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Birgalikdagi faoliyatni tahlil qilish: so‘rovlar va monitoring amalga oshirilgan ishlarning samaradorligini ko‘rsatdi. Va shuning uchun biz erishgan bosqichda to‘xtab qolmay, balki oldinga - o‘zaro ta’sirning yangi, yanada mukammal shakllarini izlashga intilamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Горвис Ю. М., Поздняк Л**.** Кому работат с компютером в детском саду. Дошколное воспитание – 1991.- № 5.

2. https://xabar.uz/talim/talim-sifati-yutuq-kamchilik-va-muammolar

3. Abdullaeva N.Sh. “Maktabgacha ta’lim tashkilotlari faoliyatiga klaster tizimini joriy etishning nazariy-metodologik asoslari” maqola. Obrazovanie i innovatsionnыe issledovaniya (2021 god №4)

4. Новоселова С. Л., Петку Г. П**.** Компютерный мир дошколника. – М.: Новая школа, 1997.